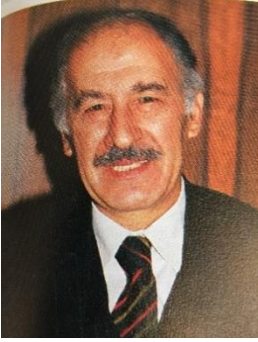

Prof. Dr. Mustafa Tören YÜCEL

<https://doi.org/10.21492/inuhfd.962132>

Ankara'nın Ulus semtinde Augustus Tapınağı'nın bitişiğinde Hacı Bayram Camii'nin bulunduğu mahallede iki katlı ahşap bir Ankara evinde dört kardeşten üçüncüsü olarak 12 Şubat 1937'de doğdum. Üç yaşına geldiğimde Ankara'nın Yeni Turan Mahallesi (Arnavut ve Boşnakların çoğunlukta olması nedeniyle Arnavut Mahallesi olarak ta adlandırılmaktaydı) taşındık. Mahalle sanki New York'un Manhattan semtini planlayan şehir tasarımcısı türü bir mimar tarafından tasarlanmıştı. Mahalle birbirine paralel olan ve uzunluğu 400 metre olan dört sokaktan ibaretti. Mahallenin bir tarafında İncesu deresi ve hipodrom (at yarışları ve resmi tören geçitlerinin yer aldığı mekan) öteki tarafında Kazık İçi Bostanları olarak anılan Ankara'nın sebze bahçeleri yer almakta idi. Mahalleye şehir suyu şebeke bağlantısı yapılmadığı için su ihtiyacı taşıma sularla çeşmelerden veya kuyulardan temin edilmesine karşın sanki Goethe'den esinlenerek mahalle sakinleri evlerinin önlerini süpürdükten sonra yıkadıkları için mahalle her daim tertemiz idi. Mahalle'nin İstanbul caddesi kenarında bir tek kahvehanesi bulunma ve kaynaşma mekanı olarak yer alırken, bu mekana çocukların girmesi *de facto* yasaktı.

Ev kapılarının kilitsiz olduğu bu mahallede kişilerin bireysel düzeyde kime, nasıl ve ne kadar güvenebileceği toplumsal düzeydeki mekanizmalara dayalı olarak kendiliğinden oluştuğuna tanık oldum. İşte eski Ankara mahallelerinde oluşan mahalle bilinci, ayıplanma duygusu yoğun bir yaşam ortamında konut kapıları kilitsiz ve sakinleri olabildiğince güven içinde yaşamaktaydılar. Bu güven duygusunun olabildiğince toplum kurumlarına karşı beslenmesi önemli olmalı. “Düşmansız yaşamak güvenmeyi gerektirmektedir.” Şimdilerde anlıyorum ki, o günkü mahallemiz Durheim'in teorik yaklaşımının somut bir örneği idi: Mekanik dayanışma ve zamanla organik dayanışma vücut bulmuştu.

Yaşamımın ilkökul, ortaokul ve liseyi kapsayan büyük bölümü bu mahallede geçti. Şimdilerde olduğu gibi okul servisleri olmadığı için evden Ulus'ta Posta Caddesinde yer alan ve ismi ile somutlaşan Devrim İlk Okuluna (şimdilerde yerinde Modern Çarşı diye anılan hırdavatçılar mekanı olmuş) tahta bir çanta ile yaya olarak gidip geliyorduk. Tahta çanta kiş günlerinde kar yağdığı zaman Ankara'da Merkez Bankası binası arkasındaki yokuşta kızak işlevi görmekteydi. Okula gidiş-gelişimiz oldukça zevkli idi. Hele baharla Ankara'nın temiz havasını soluyarak çiçek açan akasya ağaçlarından nasiplenerek yol almanın zevki çok özgün idi. Bu yürüyüşlerimiz orta eğitimde de devam etti. İlkokulda yaya olarak gidiş-geliş olarak kat ettiğimiz 8 km'lik mesafe Cebeci Orta Okuluna giderken 30 km'ye çıktı. Cebeci ortaokulu zamanın en modern okulu idi. Sonradan çok seçkin olduğumu anladığım öğretmenler arasında rahmetli Kartal Tibet'in (film artisti ve prodüktörün) babası avukat Hasan Tibet idman dersine gelirken, rahmetli Doç. Dr. Bahriye Üçok tarih dersine geliyordu. Benim yaşamımda yer alan rastlantıların ilki, Bahriye öğretmenin eşi olarak Prof. Dr. Coşkun Üçok'un Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki eğitim sürecinde Türk Hukuk Tarihi ile Siyasi Tarih derslerine gelmesi olmuştur.

Lise eğitimimi Ankara'daki o zamanlar için iki liseden biri olan ve Hergelen diye isimlendirilen itfaiye meydanındaki Gazi Lisesi'nde tamamladım. Lisedeki öğretmen kadrosu tümüyle seçkin kişilerden oluşuyordu. Hele matematik hocamız, Maşuk, beyaz önlüğü içinde azametiyle bizler üzerinde çok etkili olmuştu. Ne var ki, sınav sonucuna bir kez itiraz ettiğimde aldığım yanıt çok ilginç idi: “Çatalla çorba içilir mi?” Bu arada oldukça genç olan idman hocamız Talat Akgül bizlere yaşam boyu rehber olacak fiziki eksersizleri her derste yineleyerek eksersiz ne kadar önemli olduğunun bilincimize yer etmesini sağlamıştı. Bu süreçte ilginç bir gelişmeye de tanık olduk. Liseye başladığımızda üç yıl olan lise eğitimi dört yıla çıkarıldı(!?). Lise son sınıfta

Edebiyat/Fen bölüm seçiminde bana yatkın olan Fen bölümünü seçmiş ve liseyi pekiyi derece ile bitirmiştim. İlginç olan ise bizler liseyi dört yılda bitirdikten sonra lisenin yine üç yıla indirildiğine tanık olmamızdı. Ne var ki, bu eşitsiz ve adaletsizlik, bu konumda olanlar için ilerde bir kademe ilerlemesi tanınarak giderilmişti.

Orta eğitim sürecinde bende egemen olan herkesin avukatlığını yapmak düşünce ve eylemi lise sonrası beni doğrudan Hukuk Fakültesine yönlendirdiği için; o zamanlar sınavsız girişle Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydımı yaptırdım. O yıl hukuk fakültesi birinci sınıfındaki öğrenci sayısı 5,000 kadar idi. Tüm sorun hocayı dinleyebilecek bir sırada yer bulabilmek olduğundan evden sabah 6.00 'da çıkarak okula gidip kapı önünde kapıların açılma saatini bekliyordum. Sonraları sınıfta ön sırada oturmanın öğrenim açısından ne kadar önemi olduğunu anladım.

Akademik giysileri içinde gelen Anayasa dersi öğretim görevlisi Prof. Dr. Bülent Nuri Esen ile Medeni Hukuk öğretim görevlisi Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu teatrel duruşları ve söylevleri ile oldukça etkileyici olmuşlardı. Birinci sınıf benim için yabancı bir dil öğrenmek gibi kavramlara nüfuz etmekle geçti. Bu süreçte kavramsal düzeyde bana yardımcı olan Sayıştay hâkimi rahmetli babam Ali Rıza Yücel sayesinde ilk yılın Şubat tatilinde okuduğumu anlama yetisine kavuşmuştum.

Hızla akan zamanla kendimizi sınavlarda bulduk. Sınav yöntemi her yıl okutulan altı dersten ikisinin kura ile seçilerek yazılı eleme sınavına girilmesi; bu sınavı geçenlerin ilan edilmesi sonrası aynı günde dört ayrı dersten sözlü sınava girilmesi şeklinde idi. Bu sınavlardan yüksek notlarla geçmenin Fakültemizce basılan yayınlarla ödüllendirilmesi kuralı gereği bendeniz ilerde oluşacak hukuk kitaplığımın temel taşlarına sahip olmuşum. Bu başarı dizisi üç yıl daha devam ederek fakülte üçüncüsü olarak okuldan mezun oldum.

Hukuk fakültesinde dört yılda okutulan dersler arasında Adalet Psikolojisi seçimlik dersler arasında yer alırken, Kriminoloji'ye ders programında yer verilmemişti. Bu seçimi yapmayan çoğu öğrenciler önyargıların kararlarımızı nasıl renklendirmekte olduğundan habersiz; bu bağlamda etkileyici öğeler olarak kişisel deneyimler ile kültürel çevrenin yer almasından, otomatik alınan bazı davranış kararlarının bilinç, niyet ve kontrolden yoksun olarak vücut bulmasından yoksun olarak mezun oldular; bizlerin algısının, belleği ve sosyal yargılarının sınırlı verilerden inşa edilen bilinç dışılığımızı inşa ettiğini göremediler. İşin ilginç yanı Ankara Hukuk Fakültesi'ne özgü olan bu yaklaşım diğer hukuk fakültelerince de kopya edilerek Adalet Psikolojisi hukuk fakültelerinde seçimlik ders olarak okutulmaya devam emektedir. Halbuki, adaletin bir karar olduğu; kendiliğinden ortaya çıkmadığı; ve onu çıkartanın biz insanlar olduğu unutulmuştu. Gerçekte, fakültelerde yargılama/karar süreci psikolojisi araştırma konusu edilmeli; öğrencilerin bu türden araştırma sonuçlarını irdeleyerek kendilerini tanımalarına fırsat verilmeliydi.

Aynı durum kriminoloji dersi için de geçerli idi. Kriminoloji halen ders programlarında seçimlik ders olarak yer almaktadır. Öğreti ise bu dersin önemine şöyle vurgu yapıyordu: Prof. Dr. Füsün Sokullu, "Ceza Hukukunun Kriminoloji, Psikoloji ve Sosyoloji bilmeden eksik olacağını Dönmezer' den öğrendim" (Sulhi Dönmezer Armağanı C.I, Ank., 2008, s.333); Prof. Dr. Hans-Heinrich Jescheck'e göre ise, "Kriminolojisiz ceza hukuku kör, ceza hukuksuz kriminoloji ise sınırsızdır."

Bu dört yıllık fakülte eğitimim sırasındaki tanıştığımız akademisyenler arasında önceliklere ek olarak Faruk Erem, Yaşar Karayağın, Turgut Kalpsüz'ü sevgi ve saygı ile anmadan geçemeyeceğim. Bizlere hukuk kavram kristalinin 360 derecelik algılanmasında önemli katkıları olan hocalarımızı takdirle anarken, hocaların hocası Prof. Dr. Ernest Hirsh'in Fakültemizi ziyareti sırasında Ticaret Hukuk dersinde "Çekler" üzerine verdiği dersteki kavramları yaşatır "anlatım yöntemini" unutulmaz bir hatıra olmanın ötesinde akademik yaşamımda da her zaman değerli bir rehber olarak gördüm.

Hukuk fakültesini bitirdiğimde avukat olmak üzere avukatlık stajıma başladığımda; Milli Eğitim Bakanlığınca Adalet Bakanlığı hesabına Avrupa'da hukuk doktorası yapmak üzere sınav açılacağı duyurusu üzerine bu sınava odaklandım. Dört arkadaş olarak bu sınavı kazandığımızda; üçü Avrupa'ya gönderilirken, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun önerisini kabul ederek infaz (penoloji) konusunda doktora eğitimi için ABD'ye gitmeyi. kabul ettim. Lise İngilizce bilgisi ile ABD'de doktora eğitimine gitmenin ne kadar zor olabileceği bilincinden yoksun olduğum için gözü kapalı atlamışım. Gidiş öncesi veda için Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü müteveffa tetkik hâkimi ve sonradan sırasıyla Hukuk İşleri Genel Müdürü, Danıştay Üyesi ve Anayasa Mahkemesi üyesi olan Dr Bülent Olçay'ı ziyarete gittiğimde soğuk bir duşla

ayrıldığımı hatırlıyorum. Sayın Olçay, “Avrupa’ya giden arkadaşlar için değil amma, ABD’de doktora eğitiminin çok zorlu bir süreç olduğunu” bana söylemişti.

Evet, ABD maceramız 14 Mart 1960 tarihinde başladı. KLM uçağı ile Viyana, Londra üzerinden New York’a uçtuk. Dil eğitimi için Columbia Üniversitesi ile New York Üniversitesinde toplam dokuz aylık eğitim sonrası (dili öğrenmemde sonradan önemli bir katkısı olduğunu

öğrendiğim bir yönteme başvurarak geceleyin açık oturumları dinlemek üzere radyo ile yatağa giriyordum) New York Üniversitesi Kamu İdaresi Fakültesinde bir dönem aldığım dersler sonrası ABD’nin tanınmış kriminologlarından Paul Tappan ve Gerhard O.W. Mueller’in New York Üniversitesi Hukuk Fakültesine gelmesiyle eğitiminin geri kalanına orada devam ettim. New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi ABD’nin doğu kesimindeki on meşhur hukuk fakültesinden biri olarak ün salmıştı. Bu ünün benim üzerindeki psikolojik ağırlığı altında fakülte kütüphanesinin alt katındaki ayırmış olduğum kabinde okumalar, düşünceler ve irdelemeler başlamıştı. Başlıca eserleri *Moral Decision, Sense of Injustice* olan Hukuk Felsefesi’ne gelen Edmund Cahn, bir keresinde derste “Kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesinin hangi dava ve kararlarla oluştuğunu ve bilen ismini yaşam boyu dile getireceğini söylediğinde, kimsenin parmağı kaldırmadığı anda soruyu yanıtlamamın etkisini hep hissettim.

New York’ta yaşam oldukça pahalı idi. Aylık olarak verilen burs 140 dolar olup, bunun yarısı yurt ücreti olarak verilğinde geri kalanla geçinmek zor olduğundan bazı ihtiyaçları sevgili annem Sultan Müyesser Türkiye’den karşılıyor olmasına rağmen; bu durumu düzeltmek üzere rahmetli İsmet İnönü’nün New York’a gelişinde durumum kendisine iletilerek burs miktarının Türkiye’ye dönüş sonrası 170 dolara çıkarılması sağlanmıştı.

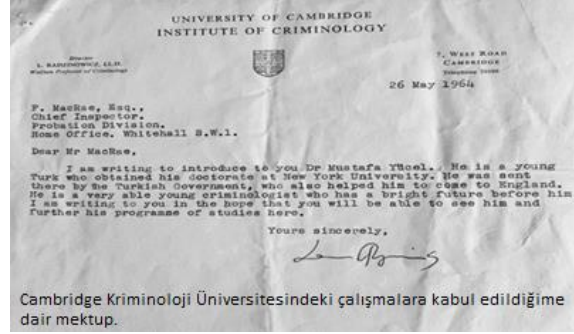
Doktora eğitimim sırasında hocam G.O.W Mueller sayesinde sosyoloji kongrelerine, seminerlere katılıyor; kütüphanemi ve bilgi dağarcığımı zenginleştiriyordum. Bir keresinde Chicago’da Northwestern Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Savcılar Seminerine katıldığım da konuşmacının “Aristoteles’in Retorik’ini okumadan bir kişinin avukatlık yapabileceğini düşünemiyorum” sözü benim için sarsıcı olmuştu. O akşam kitabı temin etmişim. Yıllar geçtikten sonra Hakimler ve Savcılar Eğitim Merkezinde verdiğim derslerde bu kitabı tanıtarak retorik bilincini oluşturmaya çalışıyordum. Kitabın iki kez Türkçeye tercüme edildiğine tanık oldum. Bundan da esinlenen Hâkim Hilmi Şeker’in “Esbab-ı Mucibe’den Retoriğe-Hukukta Gerekçe” adlı eserinin de, kuşkusuz, hukuk öğrencileri ve avukatlar için önemli bir referans olduğunu düşünmekteyim.

New York’ta katıldığım toplantılardan birinde Cambridge Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Leon Radzinowicz ile tanışmam ve kendisinin beni Enstitüde görmek istemesi üzerine Türkiye’ye dönüş yolunda iki ay enstitü seminerlerine aktif olarak katılarak zamanın namı kriminologlarıyla diyaloga girmek fırsatını yakaladım. Bu Enstitü ve Hukuk Fakültesi Trinity College bünyesinde yer alıyordu. Bu fakülteye giriş için gerekli koşulların yerine getirilmesi sonrası aday öğrenci, kendisine bir saat önce verilen bir sayfalık metni argüman geliştirme yetisinin ölçülmesi için sorgulamayı, yarım saatlik bir sürede başarılı bir biçimde tamamlamak zorundaydı. Seçkin akademik kadronun öğrencilere sağladığı yorumlama ve analiz etme ile hukuki anlayış yetisi mezunlarına toplumda seçkin bir yer sağlamıştır. Nitekim, AİHM hâkimi Prof. Dr. Mark Villiger’e mahkeme huzuruna gelen avukatlarından hangi ülke avukatının etkileyici olduğunu sorduğumda İngilizler diyerek, yanıtına devamla, kendisi İsviçre’de Basel Hukuk Fakültesi mezunu olarak Cambridge Hukuk Fakültesi’nde staja gittiğinde iki hukuk fakültesi arasındaki farkın Porsche araba ile yaya arasındaki fark kadar olduğuna işaret etmişti. (TBB’ince düzenlenen “Bir Adli Organ Olarak Savcılık” Dedeman Oteli, Ankara, (7-8/07/2006). Bu çerçevede Trinity College dekanı tarafından davet edildiğim öğle yemeğine değinmeden geçemeyeceğim. Hocalar yemek salonuna akademik giysileri içinde başta dekan olmak üzere ikişer kollu yürüyerek girdiler. 15 metre uzunluğundaki yemek masasının bulunduğu platform öğrencilerin bulunduğu yemek salonundan 30 santimetre yüksekte idi. Öğrenciler de yemek salonuna siyah cüppeleri ile gelmişti.

Yemek sonrası yine aynı askeri disiplinle içki servisi yapılan başka bir salona geçildi. Bu kez kıdemli bir akademisyen masaya başkanlık yapıyordu. Servis ve konuşmalar sonrası rahat koltukların olduğu üçüncü salonda kahve ve çay servisinin yapıldığına tanık oldum. İşte o günkü

öğle yemeği, yemek ve içki-kahve ötesi entelektüel ziyafetin servis edildiği bir sembol olarak belleğimde yer etti.

Öte yandan, Enstitü Müdürünün aşağıda yer alan referans mektubu ile Londra’da ceza adaleti sistemi kurumlarını ziyaret ederek kurumların *de facto* işleyişine tanık oldum. Bu arada ceza mahkemelerindeki duruşmaları izliyordum. Bir keresinde Londra’daki bir sulh ceza mahkemesinde tanık olduğum cinsel uzvun umumi tuvalette teşhir edilmesi davasında hâkimin sanığa “Sir, siz bir kere daha huzura gelmişsiniz; sizin bir psikiyatri görmenizi sağlık veririm. 25 Pound cezaya hükmediyorum.” diyerek beş dakikada bitirmesine kıyasen Ankara’da bir Sulh Ceza Mahkemesinde beş yıldır süren bir hakaret davası karşısında, *dava yönetiminin* yargılama sürecinin anahtar değişkenlerinden biri olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemli olduğunu düşünmekteyim.

Kriminoloji Enstitüsü’ndeki çalışmalarım sonrası trenle Münih üzerinden yurda döndüm. Yurda dönüşümde New York’tan göndermiş olduğum iki bavul dolusu kitaplar ile daktilomu almak üzere Salı Pazarındaki Gümrük Müdürlüğüne gittiğimde daktilonun kullanılmamış olduğunu gören memur daktilonun ambalajını açarak bir dilekçe yazmamı söyleyerek soruna çözüm sağlaması benim için ülkeye ayak bastığımda unutulmayacak bir anı olarak kaldı. İşte kitaplar ve daktilomla Haydarpaşa garından Ankara’ya olan tren yolculuğum ülkeme olan özlemle ve açlıkla gözlerime ve mideme çektiği ziyafet çok çabuk geçti.

Nasıl geçmesin ki, dört yıl üç aylık bir süre memleketten ve sevdiklerinden ayrı kalmanın ötesinde üniversite kafeteryasında yemek sayılmayacak türden bir kültüre esir olmuştum. Bu nedenle Ankara’ya varış sevgili annemin yemekleri sayesinde yeniden damak tadına uygun yemeklere kavuşmak demek oluyordu.

Ankara’da iki günlük bir dinlenme sonrası mecburi hizmet gereği Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğüne diplomalarımı atanma işlemlerimin yapılması için yaptığım başvuru iki saat içinde tamamlanarak Ankara Adliye’sinde Savcılık stajına başladım. Bir yıllık bu staj süresinin çoğu Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünde yürüttüğüm projelerle geçti. Amacım Cemil Meriç’in Hakikat bin bir cepheli, bin bir görünüşlü. Karşınızdaki, görmediğinizi gösterecek size. Sizden farklı düşündüğü ölçüde yaratıcı ve öğreticidir.” öğretisini egemen kılmak idi. Bu amaçla siyasetin teoriye dayalı olması gereği teorik yaklaşımları sergilemek ötesinde mukayeseli çalışmalarla cezaların infazı (penoloji) konusunda değişimler sağlamak üzere genel müdürlük personelinin bilinçlenmesi önem arz ediyordu. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi Suç Sorunları Bölüm Başkanlığının sağladığı olanaklarla genel müdür ve yardımcılarının cezaların infazı konularında düzenlenen toplantılara katılması ve yabancı ülke cezaevlerinde gözlemlerde bulunması sağlandı. Bu fikri gelişme sonrası 1965 tarihinde yasalaşan *Cezaların İnfazı Hakkındaki* 647 sayılı Kanunla Türk İnfaz tarihinde radikal bir adım atılmış oluyordu. Bu süreçte Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünde danışman olarak bulunan Birleşmiş Milletler’de Suçların Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Bölüm eski başkanlarından Prof. Dr. Manuel Lopez-Rey’in önemli katkısı yadsınamaz. Kendisi danışmanlığı sırasında ülkedeki çoğu cezaevlerinde gözlemde bulunarak tarafımdan tercüme edilen “Türkiye’de Suçluların İslâhı” adlı eseri kaleme almıştır. Muhterem hocamızla birlikte Ankara Sıhhiye semti Sağlık Sokak’ta hizmet vermeye başlayan Sosyal Hizmetler Akademisinde birlikte “Kriminoloji ve Sosyal Hizmet” dersini vermeye başladık. Bu dersler sırasında bana “ne kadar ücret alacaksınız” diye sorduğunda kendisine mühim değil yanıtını verdiğimde, “o zaman hiç kıymetin olmaz” diyordu. Ne var ki, ülkenin bana sağladığı olanaklar karşısında kültürümüze özgü değerleri benimsemiş bir kişi olarak ücrete bakmaksızın ders vermeye Akademi’de uzun yıllar devam ettim. Arkasından Polis Akademisi, Jandarma Subay ve Tatbikat Okulu’nda Kriminoloji ve Adalet Psikolojisi dersleri vermeye başladım. Akademik çalışmalar beraberinde ülkeye özgü kriminolojik verileri ve bilgileri

sorgulamayı getirdiğinden yeni araştırmalara yönelme ve bunları gazete ve (Ankara Baro Dergisi, Türk İdare Dergisi ve Adalet Dergisi olmak üzere) dergilerde yayınlama benim için bir tutku haline gelmişti. Amerikan akademik dünyasında yer alan “Publish or perish”(Ya yayınlarsın, ya yok olursun!) deyişi kanıma girmişti. İşte bu iyi mikrop sayesinde bugün de yazmaya devam ediyorum. Değişmeyen amacım Türkiye’de ceza adaleti ve özel sektör içinde hizmet sunumunu geliştirmede pratik bir rol oynamak; hâkimlerde kriminolojik/psikolojik aklın derecesini yükseltmek; hukuk teorisi, kavramlar ve soyutlamalarla dile getirilmekte, gerekçelendirilmekte ve somutlaştırılmakta ise de, kurallardan biri ihlâl edildiğinde cezalandırılan ve cezaevine konulmanın bir kavram değil, bir insan olduğunu vurgulamaktı. İnsanı devre dışı bırakıp, hukuku cansız nesnelere *toplama*na dönüştüremeyiz. Bir kavram ne denli yüceltilirse yüceltilsin, anlamı, kavramın tikel/toplumsal varlıkların deneyimlerine ilişkin sonuçları gözlenerek irdelenmeli ve hukuk bilgisinin, uğruna hukuk yaratılan kişiler/toplum göz ardı edildiğinde, çok az şey ifade edeceği bilinmeli; hukukun insani boyutu olduğu kadar *toplumsal bir olgu* olduğu da unutulmamalıdır.

Evet, yeniden mesleki görevime dönüldüğümde görülen manzaranın çok ilginç olduğunu belirtmek isterim. Çok genç yaşta olmam nedeniyle Adalet Bakanı Hasan Dinçer’in beni Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü yapmak istemine olumu yanıt vermedim. Genel Müdürlük, Kadirli kaymakamı olarak nam salmış Adalet Bakanı Mehmet Can (1978) zamanında yeniden boşalınca Bakanlık tarihinde ilk kez vuku bulan bir süreçle, üst düzey görevlilerin oyları ile genel müdür seçildim. İlk yaptığım o zamana dek dokuz üst düzey görevlisinin müsteşarlık makamı hariç sekreteri olmayan genel müdürlüğe bir sekreter atamak oldu. Bakanlık mimari yapısında sekreter odası olmasına karşın kimsenin aklına sekreter gereksinmesi gelmemesi hayret verici idi. Sekreterin klasik işlevleri ötesinde en önemli işinin hediye paketleri için bir majino hattı oluşturmasını amaç edinmiştim.

Sekreter ötesinde gerçekleştirmeye çalıştığım reform yaklaşımları bağlamında, cezaevleri ziyaret mahalli düzenlemeleri, gönüllü ziyaretçi oluşturulması, cezaevinden gönderilen mektuplarda muhataplarını incitmemek üzere zarfın üzerine “görölmüştür” damgasının vurulmaması ve adres yerine de cezaevinin bulunduğu yerin adresinin yazılması; kırmızı renkte olan cezaevi araba renginin gri renge boyatılması, açık cezaevi sayısının artırılması, Afyon merkezli gezici güvenlik oluşturulması, *çocuk ceza ve islahevleri* etiketinin *çocuk islahevi* olarak değiştirilmesi; cezaevleri teşkilatına sosyal hizmet uzmanı ve psikologların alımının hızlandırılması ve en önemlisi de 647 sayılı yasada yapılan değişikliklerle bir aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezalara paydos edilmesi yanında kurumlarda çalışmayı motive etmek üzere açık rejimde çalışan hükümlülerin çalıştığı her ay için altı günlük indirim yapılması gerçekleştirilmiştir. Amacım cezaların infazına egemen olan klasik ceza anlayışından uzaklaştırıcı düzenlemeleri egemen kılmak; cezaevinin artık bizim ana çıpamız olmadığı yeni adalet alanlarını yaratıcı bir şekilde keşfetmek idi. Bu amaç doğrultusunda her Pazar günü cezaevi yaşamını sergileyen TV programları bir süre devam etti. Bu çerçevede Julide Gülizar ile TRT’ye yaptığım bir söyleşide saydamlık amaçlı olarak cezaevi duvarları yıkılsın ifademini sansür edildiğine tanık oldum. Öte yandan 30 Mart 2013 tarihli “Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik” te yapılan değişikliklerle hükümlülerin eşleriyle baş başa görüşmeleri için cezaevlerine “*pembe oda*” oluşturulması düşüncesini yirmi beş yıl önce 1978 yılında İmralı’da başlatmak üzere yaptığımız girişim de medyada sergilenen tepki üzerine gerçekleşmemiş idi.

Genel Müdür oluşumun ertesi günü, Yozgat Cezaevinde vuku bulan isyan nedeniyle gittiğimde gördüğüm manzara halen belleğimde yer almaktadır: Vali olarak Necat Eldem duruma el koyarak güvenlik kuvvetleri ve itfaiye hazırlanmış; hava sisli ve yağmurlu idi. İsyanın nedeni meçhul olduğundan, durumu anlamak üzere koğuşlara gitmek üzere ana kapıya yönelerek babanızın geldiğini söyleyerek, kapıyı açmalarını istedim. Normalde kapının dışarıya doğru açılması gerekirken, içeri açılan kapının arkası tahkim edildiğinden on dakikalık bir süre sonra kapı açıldı ve içeri yalnız olarak girip dert haline gelmiş sorunlarını dinlediğimde haklı olduklarını gördüm. Sonrasında Valimiz ve koğuş temsilcilerinin de katılımı ile gerçekleştirdiğimiz toplantıda gerekli çözümler ve ıslahatları on beş gün gibi kısa bir sürede gerçekleştirdik. Bu bağlamda cezaevlerine özgü genel bir sorunda koğuş kapılarının asmalı kilitlerle donatılmış olması nedeniyle ufak bir zorlamada koğuş kapılarının argo tabirle “patlaması” idi. Bu sorunu çözümlmek için zamanın kilit imalatçılarıyla temasa geçtiğimde gömme kilit yapmadıklarını söylemeleri bende hayal kırıklığı yaratmıştı. Oldukça sürpriz bir gelişme ile bu soruna da çözüm getirmiştik. Şöyle ki, her bayram yaptığım gibi bu kez Ramazan Bayramı münasebetiyle cezaevlerini ziyaret etmek üzere Sungurlu-Çorum’dan başlayarak Karadeniz hattındaki cezaevlerine Ordu’ya kadar gitmeyi planladım. Bu gezide Trabzon’a gittiğimde cezaevi müdürü tabanca imalatından hükümlü olan

kişinin gömme kilit yapması suretiyle koğuş kapılarının donatıldığını söyledi. Bu gözlem benim için en kıymetli bir bayram hediyesi olmuştu. Sıra hükümlü kardeşimize telif hakkı ödemeye geldiğinde; Adaleti Güçlendirme Vakfı imdadına yetişerek kendisini onurlandıracak miktar ile birlikte takdir mektubunu tarafına göndererek, Ankara Çocuk İslahevi atölyelerinde kilitlerin seri imalatına başlanmıştı.

Ne var ki, yaptığımız tüm bu çabalar 2004 tarihli Yeni Türk ceza siyaseti ile buharlaşacaktı. İmge Yayınlarından çıkan Yeni Türk Ceza Siyaseti adlı eserimde bu durumu kanıtlarıyla ayrıntılı olarak vurgulamanın ötesinde; TBB tarafından düzenlenen Tasarı üzerindeki toplantılarda da gerekli ikazları şahsen yapmışım. İşte rasyonel olmayan bu siyaset uygulaması ile Avrupa Konseyi ülkeleri arasında genel nüfustaki 100.000 kişiye karşılık cezaevlerindeki nüfus yoğunluğu en fazla olan ülke konumuna yükseldik.

Genel müdürlük sonrası bir yıl süren Yüksel Müşavirlik dönemi başladı. Bu dönemde, akademik çalışma olarak Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Hukuk Felsefesi Kürsüsünde vermeye başladığım Kriminoloji dersi yanında yazılarıma ağırlık verdim. Bu unvanın yasa ile kaldırılması sonrası Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünde merkezi makam olarak uluslararası (yurt dışında Türk vatandaşlarına özgü tebligat, ve istinabe istemleri yanında yabancıları da içeren sözleşmelerin gereğini yerine getirmeyi içeren) adli yardımı organize etmek üzere görevlendirildim. Bu süreçte Dış İşleri Bakanlığı aracılığı ile yapılan tebligat işlemlerindeki uzayan süreyi azaltmak üzere ilk önce Dış İşlerinin Genelgesi ile istemlerin doğrudan Konsolosluklara iletilmesi sağlandı; arkasından bu uygulama Tebligat Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle norm haline getirildi. Tebligat işlemleri bağlamında o zamana dek yapılmayan hukuk usulüne ait gerekli bilgiler yabancı dillerde eklenerek gönderilmeye başlandı ve bu suretle hak kayıplarının önlenmesi sağlandı. Bu bölümde artık bendenize gereksinme kalmadı ki, Sayın Adalet Bakanı Necat Eldem’in ısrarlı istemi ile yeni kurulan APK (Araştırma, Planlama ve Koordinasyon) Başkanlığı’na Daire Başkanı olarak atandım. Yeni görev benim için oldukça heyecan verici oldu: Yeni araştırmalara odaklanmak olanağımı buldum. Araştırma konularım arasında *Türk Yargısının Yapısal Analizi projesi yer almaktaydı*. Bu proje “yargı sistemi” yapısı profilinin incelenmesine ilişkin bir değerlendirme olup, bu araştırmada temel sorular şunlardı:

- 1) Hukuksal korunma hızlı ve kabul edilebilir sonuçlarla sağlanmakta mıdır?
- 2) Nerede, hangi açıklar/kara delikler vardır?
- 3) Hangi seçenekler düşünülebilir?

Hukuk normu (pozitif ölçüt) ile hukuki gerçeklik (sosyal ölçüt) arasında var olan gerilimi saptamak üzere yapılan yargının yapısal analizi (YYA) *Türkiye’de Yargının Etkinliği* başlığı ile yayınlanmış ve 1991 yılında Sedat Simavi Vakfı Sosyal Bilim Ödülünü almıştır. Sonrasında bir ceza dava dosyasının düzenlenmesi, Yargıtay’da yapay iş olarak beliren ve yüzdesi çok fazla olan ve “aidiyeti nedeniyle ilgili dairesine gönderilmeye” dair kırtasiyeciliği sonlandırmak veya en aza indirmek üzere Yargıtay Daireleri Görev Kılavuzu’nun hazırlanması projesi geldi. Bu kılavuzun uygulaması Mart 1994’te yürürlüğe girdi. Söz konusu projeler gerçekleştirilerek raporlanmış olup, Bakanlık makamına arz edilmişti.

Tüm bu çalışmalarda yargının varlık nedeni (*raison d’etre*) her bireysel davaya özgü (süreç ve sonuç açısından) adaletin sağlanması; faaliyetlerin ve kaynakların (insan kaynağını da içermek üzere) koordine edilerek gereksiz gecikme nedeniyle yargının amacından taviz verilmemesi (*makul süre*) veya sapılmaması idi. Kuşkusuz, yargısal gecikme olgusu, öteki tek bir değişkenden daha fazlaca mahkemece gösterilen tüm diğer çabaları sıfırlamakta ve bu olgu yargıya özgü bir hastalık veya sağlık koşullarının bir semptomu olmakta idi. Bu durum arabanın gösterge tablosuna benzettiğimizde; araba sistemi temsil ediyorsa, yargı sürecine ait ölçümleme sonuçları, hâkime vasitanın ne derece iyi ve kötü çalıştığını gösterecektir. Araba kullanan kişiler, benzin, yağ, hararet vs. göstergesini periyodik olarak kontrol etmeksizin kullanmamaktadırlar. Aksi takdirde kör araba sürünlere karşı yegane şans/umut onlarla aynı anda trafikte olmamaktır.

1994 yılının Mart ayında tasarladığım yeni projeler arasında karar süreci sosyolojisi için öncelikle toplu bir mahkemede karar müzakeresinin videoya alınarak analiz edilmesi ile aynı dava dosyasının farklı hâkimlere tevzi edilerek verdikleri kararın sözlü olarak kayda geçirilmesi yöntemi ile mukayeseli bir araştırma yapılması yer almakta idi. Bu projeleri uygulama olanağı Sayın Adalet Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu’nun bendenizi Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü olarak ataması nedeniyle ortadan kalktı. Adli Sicil Genel Müdürlüğü Ankara Kızılay semtinde Tuna Caddesinde beş katlı müstakil bir binada yer alıyordu. Bu binaya ilk gelişimde Genel Müdürlük katına kadar olan merdivenler kırmızı hali ile döşenmiş; iki sekreterli; makam odasının

oldukça büyük, TV’si ve toplantı masası ile iyi bir izlenim edinmişim. Ertesi günü mesai saati bittiğinde tüm katları ve odaları gezerken odacının temizlik yaptığını gördüğümde binanın temizlik açısından iç açıcı olmadığını kendisine söyleyerek bu konudaki düşüncelerini dile getirmesini istedim. Odacının dile getirdiği notlarla oluşturduğum temizlik genelgesi bağlamında toz deposu haline gelen kırmızı halılar da kaldırıldı.

Toplantı salonunun da değerlendirilmesi gerekiyordu. Her akşam mesai saati bitiminde hâkim arkadaşlarla günün irdelenmesi/sorgulanması bağlamında tartışma zemini oluşturmak istedim. Bir hafta boyunca düzenlediğim bu toplantıların vizyon geliştirici niteliği olmadığını gördüğümde toplantıları sonlandırdım. Zaman çok kıymetli olmuştu. Yurt içinde ve yurt dışındaki vatandaşın adli sicil çilesini sonlandırmak; adli sicil bilgisi gelmediği için uzayan ceza yargılaması ve tutukluluk süresini kısaltmak üzere tüm harf gruplarına ait ceza ve yerine getirme adli sicil bilgilerinin bilgisayar veri bankasına aktarılması amaç değer olarak belirmişti. Bu tür girişimler yabancı ülkeler de en az 5-6 yıl alırken, uyguladığımız yöntemle ve hâkimlerden Necati Öztekin, Hüseyin Şentürk ve Mehmet Kömürcü’nün olağanüstü çabalarıyla bu süreci yedi ay içerisinde tamamladık. Ülke içinde çile son bulurken, yurt dışındaki vatandaşlar için çile devam ediyordu. Düşünün İsviçre’nin Basel kentinde oturan Türk vatandaşı sabıka belgesi için trenle Zürih’teki Baş Konsolosluga giderek dilekçe vermekte ve sonucunu ancak 3-4 ay sonra yine Zürih’e giderek almakta ise de; metin Türkçe olduğundan tercüme masrafı ile geçerli belge oluşabilmekte idi. Yayınladığımız bir genelge ile vatandaşların doğrudan Genel Müdürlüğümüze uluslararası posta kuponu ile başvurularını sağlandı. Bu başvuruların yanıtı gereksinme duyulan yabancı dilde düzenlenerek doğrudan vatandaşın adresine gönderilmeye başladı. İşte böylelikle de bu çile de son bulmuştu.

Adli sicil veri tabanında oluşan veri bankası ceza adaleti sektöründe çalışan akademisyenler için bulunmaz bir kaynak olmasına karşın kimsenin bilgiye gereksinmesi olduğunu görmedim. Bu açığı kapatmak ve verileri değerlendirmek üzere veri tabanında şu iki projeyi gerçekleştirdik:

1. *Mükerrir suçluluk*: 01/06/2000 tarihi itibarıyla Adli Sicil veri tabanı taramasında 1994 yılında hakkında ceza fişi oluşturulan 480.289 hükümlüden %19.5’inin (94.074) 1994-1999 yıllarında birden çok suç işlediği ve ortalama suç sayısının iki olduğu saptanmış; bunların %6.7’si hapis ve para cezası, %52.6’sı para cezasına ve %40.5’i de hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edildiği görülmüştür. Bu sayılar bile, geri kalan %79.5 oranındaki eski hükümlünün neden mükerrir konumuna girmediğini veya diğerlerinin neden suç işlediğini açıklayamamakta ve bunu açıklayan bir metodunda bulunmadığıdır.

2. *Makul süre: algoritması*: AİHS 6/1 maddesi uyarınca ceza davasının normal süresi bağlamında önce işlem/ işlemlerin yapılması için belirlenen sürelerin başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu süreler göreceli olup; dava türüne göre değişmektedir. Mağdur için süre suçun işlendiği andan başlarken, kolluk için ihbar/yakalama anından, Mahkeme açısından ise davanın açıldığı tarihten itibaren başlamaktadır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgulara göre, 1989 yılında kesinleşmiş ceza mahkumiyetleri esas alınarak merkezi adli sicil veri tabanında bulunan 133.323 ceza fişinin taranması yapılarak çeşitli evrelerde geçen süre (Suç-Karar; Karar-Kesinleşme ve Suç- Kesinleşme) ortalamaları (gün olarak) saptanmıştır (bkz. M.T.Yücel. Türkiye’de Yargının Etkinliği, TBB, 2008). Bu proje ötesinde yargılama süresi hakkında bilinç oluşturmak üzere mevcut bir formülü uygulayarak her adli birimden çıkan işlerin ortalama görülmesi süresi (gün olarak) Adli İstatistik kitabında yer almaya başlamıştı.

Genel Müdürlüğümüzün üstlendiği ikinci görev ise adli istatistiklerdi. Bu tür istatistiklerin derlenmesi ve yayınlanması Devlet İstatistik Enstitüsüne bırakılmış olduğundan ilk evrede yaptığımız Enstitü görevlileri ile işlevsel verilerin derlenmesi için yaptığımız toplantılar sonrası yeni veri tabloları ile yabancılar için İngilizce tercümeleri geliştirildi. Bu aşamada Prof. Dr. Ejder Yılmaz’ın katkıları da kayda değer olmuştur. Aradan iki yıl geçtikten sonra adli istatistik kitabı da Genel müdürlüğümüzce basılmaya başlanarak, internet ortamına aktarılmıştı.

Bu genel müdürlükte yaklaşık olarak 10 yılı aşkın bir süre hizmet ettim. Bu süre de çeşitli bakanlarla çalışırken, bazı bakanlar bizleri hiç ziyaret etmezken, Bakan olarak rahmetli Şevket Kazan iki kez brifing almak üzere Genel Müdürlüğüme geldi ve son gelişinde şunu vurguladı: “*Yargı reformu Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünden geçer.*” En son olarak birlikte çalışmaktan zevk aldığım Sayın Bakan Prof. Dr. Hikmet Sami Türk de istatistiki veri analizlerine gereksinme duyardı.

Genel müdür olarak ve zaman zaman da uzmanlık alanım nedeniyle Avrupa Konseyi toplantılarına müteaddit defalar katılmakta idim. Bunlardan biri 2010 tarihinde Köln'deki "Hukukta Yapay Zeka" toplantısı olmuştu. Toplantı sonrası durumu YÖK'e iletmeme karşın bir gelişmeye tanık olamadım. Aynı öneriyi uzun yıllar görev aldığım Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde dile getirmeme rağmen bu projeyi de realize edemedik. Aynı hayal kırıklığı hukuk eğitiminde klinik çalışma için de geçerli oldu: 31 klinik çalışmanın yer aldığı Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi karşısında hukuk fakültelerimizdeki klinik çalışmaların yetersiz olduğunu söylemenin yanlış olmadığını düşünüyorum.

Adli Sicil'deki görevim sırasında bir yandan Polis Akademisinde Adalet Psikolojisi ve Kriminoloji dersleri vermeye devam ediyordum; daha önce mezun olan öğrencilerimle bilgi alışverişinde bulunuyordum. Bu süreçte önemli gördüğüm bir eksiklik, kolluğa erişmek üzere belli bir telefon numarasının olmayışı idi. Her ülkede belli bir numara örneğin İngiltere'de 999, Japonya'da 110 olarak belirlenmişti. Bu projeyi geliştirmek üzere on yılı aşkın bir süre çalıştım ve en sonunda 1986 yılında, İstanbul'da terörle mücadele toplantısında tanıştığım Emniyet Genel Müdürü Bedük bu projeyi sahiplenerek 1987 yılında sistem 055 olarak kuruldu (sonradan 155 oldu). Bu bağlamdaki ikinci projem şehirlerin kamera sistemi ile donatılması oldu. Gerçekleşen bu proje ile karanlık kalan suçlarda (*dark figures*) önemli bir azalma sağlandı.

Üzerinde çalıştığım (2005) bir diğer projede Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye aleyhindeki ihlal kararı sayısının azaltılması için hukuk fakültesindeki temel derslerin Mahkeme İçtihatları bağlamında yeniden hazırlanması idi. Ne var ki, bu uğraşı vermek yerine, müfredata "İnsan Hakları" dersi konuldu; sonuç değerlere bakıldığında; bu dersin bir etkisi olmadığı görüldü. «Bireysel başvuruyu kabul eden hiçbir ülkede Türkiye kadar çok sayıda başvuru yapılmadığı gibi; örneğin, İspanya ve Almanya Anayasa Mahkemelerine yapılan beş-altı bin civarındaki yıllık başvurunun, Anayasa Mahkememize neredeyse bir ayda yapılan başvuru sayısına tekabül ettiği de izahtan varestedir. AYM Başkanı Zühtü Arslan'ın dediği gibi; "Bireysel başvurunun amacı tek tek sinekleri yok etmek değildir ...bataklığı kurutmaktır». Günümüze gelindiğinde; işte bu durumu ıslah etmek üzere AB ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilen AIHM ve AYM içtihatlarına ilişkin farkındalıkların artırılması projesine (2021) gereksinme duyuldu. On altı yıllık bir gecikme ile bu projemin ne derece gerekli olduğu görülmüş oldu.

Adli Sicil'deki görevimin son yıllarında Bakanlığın onayı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde İngilizce kriminoloji dersi; Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Adalet Psikolojisi, Kriminoloji, Hukuk Sosyolojisi ve Hukuk Felsefesi derslerini vermeye başladım. Çankaya Üniversitesindeki serüvenim 12 Şubat 2002 tarihinde meslekten emekliliğimle tam zamanlı olarak "Hukuk Sosyolojisi ve Hukuk Felsefesi Bölüm Başkanı" olarak yaklaşık on beş yıl devam etti.

11/2/2002 tarihinde 12 yıl süren hizmetimin bitişinde Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce düzenlenen veda töreninde hâkim Sibel Luş'un seslenişi ve 40 yıllık meslek geçmişime itfaen kızımın yazıp okuduğu şiir şu şekilde idi.

Yaşam bir süreçtir,
Süreç ise bir süzgeç
Bir süzgeç ki
Üretmeyi, gözetmeyi eler
Eleğin üzerinde sadece
“İsim”ler kalır.
Bu isimler M.Tören Yücel gibi,
bazen bir “hoca” ister önüne.
İşte böyle bir yıldız kayıyor
bürokrasimizde
Ve ...bizler dilek tutuyoruz
Onun gibiler hep üzerimizde
olsun,
Aydınlatsın bizleri ve gökyüzünü!
Güle güle sayın Genel Müdürüm
Güle güle sayın M.Tören Yücel
Sonsuz sevgi ve saygılar sana...
Sibel LUŞ

UZUN BİR YÜRÜYÜŞTÜ

Bir yolcu varmış
Yola ilk düştüğünde
Umutları uçağın kanadındaymış,
Gideceği yere vasil olduğunda;
Geçen beş sene,
Birincilikle onurlandırılmış mezuniyet defterinin
Yapraklarından kopan başarılarla dolu bir sayfaymış.
Bu kısa yolculukta dönmek gerektiğinde,
Bu sefer yüreği ağzındaymış,
Gönül borcunu ifa için ayak başmış yurt topraklarına.
Resmi erkandaki ilk yürüyüşü,
Kalbine bürokrasinin o ilk cemesini düşürmüş.
Artık öğrendiklerim kabına sığmıyor diye düşündüğünde,
Mahallinde yaptığı incelemeler,
Hayatın içindeki öğretimin
Ne kadar zor olduğunu göstermiş...
Onun yolları hep sorunlarla kesişmiş,
Her viraj bir dönemeç hayali yaratmış.
Hep uzun mesafeler kat etmek istemiş her çıktığı
yürüyüşte.
O çok sevdiği handa, dört ayrı odada kalmış.
Her oda onun için ayrı bir açılım,
Her yeni paylaşım yeni bir tecrübe olmuş.
O insanları çok sevmiş
Ve almanın hazzını vermede bulmuş.
Anıları tefrika edilip
Sunuşları kitap haline getirilerek
Bunların sayıları bir elin parmaklarını geçtiğinde dahi;
O hala yaşam dönmedolabının ilk durağındayım diyormuş.
Hiç yılmadan hep çalışmış,
Her gün yenilediği ön bahçesinde
Çalışırken hiç soluklanmazken;
Yazılarındaki virgül,
Dakikalarca düşündürmüş.
Mekanlar ve görüntüler arasındaki geçişkenlikte,
Onun ismi adeta kurumsallaşmış
Fikirleri ise nice dinletilere konu olmuş.
Derken, yolcu han değiştirmeye niyetlenmiş,
Bakmış ki yaşanılanlar 40 satıra sığmıyor,
Ve yüreği her an 40 kere burkuluyor.
Her daim beraber olmak adına,
Ahmet Hamdi Tampınar'a öykünerek
Ne içindeyim zamanın,
Ne de dışında,
Yekpare bir anın ortasını yaşıyoruz demiş.
Şapkasını eline alıp ilerlediğinde yüzleştiği,
Yeni paylaşımları taçlandırmak için
Başka bir uzun yolda yürümeye başladığıymış.
Av. Arb. Yonca Fatma YÜCEL

Meslek hayatımdaki akademik çalışmaların bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, TBB, 2007.
Türkiye’de Yargının Etkinliği, TBB, 2006.
Hukuk Sosyolojisi, 6.bası, Adalet Akademisi, 2015.
Kriminoloji, 4.bası, Adalet Akademisi, 2014.
Hukuk Felsefesi, 4.bası, Adalet Akademisi, 2015.
Adalet Psikolojisi, 8.bası, Adalet Akademisi, 2014.
Yargı Reformu ve Demokrasi, Çankaya Üniversitesi, 2011.
Yeni Türk Ceza Siyaseti, İmge, 2011.
Yargı Sistemi Üzerine Denemeler, Seçkin, 2019.

Seçilmiş makalelerim,

- “Ceza Adaleti Sistemi: De Facto Analizi”, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, TBB Yayın No.9 Ank., 1999, ss.981-1033.
“Cezalar ve Hukuk Düzeni-Akılcı Kavramlara Doğru”, Hukuk Dergisi, Türkiye Noterler Birliği, S.106, Sayı 5-6, ss.678-687.
“Adalet Sisteminin Yapısal Analizi Üzerine Bir İnceleme”, Adalet Dergisi, C.81, S.6, ss.25-52.
“Suç, Ceza, Cezaevi Gerçeği ve Ötesi”, O.F. Berki’ye Armağan, Ank., 1977, ss.921-934.
“Yargıtay’da Son On Yıl”, Amme İdaresi Dergisi, 27/2, 1994, ss.79-89,
“Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin de facto Görünümü ve Sosyal Çıkmazlar”, TBB, S.57, 2005, ss.29-61.
“Adli Sistemde Kavramsal Modeller”, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, 6, 2003.
“Hukukun Sosyal Teorisi”, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, 14, 2005, ss.26-39.
“Adaletsizlik Duygusu”, Adalet Kavramı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ank., 1994.

- “Avukatlık Meslek Etiğine Kriminolojik Bir Yaklaşım”, TBB, Sayı 75, Mart-Nisan 2008.
- “Hukuk Eğitimi Üzerine Sosyo-Juridik bir İnceleme”, Rona Aybay’a Armağan, Legal Hukuk Dergisi, Özel Sayı-Aralık 2014, ss.2329-2350.
- “Adaletin Ceza Davalarındaki Yüzü”, Av. Teoman Ergül’e Armağan, TBB, 2017. ss.501-542.
- “Adli Sosyal Hizmet Anlayışında Gerçekçi Yaklaşım”, Zeki Hafizoğulları’na Armağan, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, ss.3715-3734.

Özet olarak sunmaya çalıştığım bu yaşam hikayemde özverilerle beni yetiştiren rahmetli annem Sultan Müyesser ve babam Ali Rıza Yücel ve oğlum Yiğit Yücel’i rahmetle anarken, bana maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, ismi ve cismi ile kraliçe olan, OTDÜ mezunu şeref talebesi Yiğit ile Ankara Hukuk Fakültesi mezunu olan kızım avukat Yonca’nın müzik eğitimini de içeren tahsil hayatlarında rehberlik hizmetini veren,

Galatasaray hayranı olan Sevgili eşim Sezen olmasaydı bu başarı çizgisini yakalamam mümkün olamazdı. Kendisine en içten teşekkür ve minnet duygularımı buradan da sizlerle paylaşmayı bir borç bilirim.

Prof. Dr. Mustafa Tören YÜCEL
27.10.2021 / Ankara